

Koalicja Otwartej Edukacji

do:

Minister Edukacji Narodowej Krystyna Szumilas
Podsekretarz stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej Joanna Berdzik
Dyrektor Departamentu Programów Nauczania i Podręczników w MEN Małgorzata Szybalska
Minister Administracji i Cyfryzacji Michał Boni
Podsekretarz stanu w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji Igor Ostrowski
Wiceprzewodniczący Rady Informatyzacji Aleksander Tarkowski

Szanowni Państwo,

w odpowiedzi na konsultacje społeczne propozycji Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) „Cyfrowa szkoła” z dnia 20.01.2012 Koalicja Otwartej Edukacji (KOED), jako stowarzyszenie organizacji pozarządowych i instytucji kultury i edukacji zabiegających wspólnie o otwarty dostęp do materiałów edukacyjnych, przesyła uwagi do propozycji programu.

Koalicja zgadza się z przedstawionym w projekcie programu "Cyfrowa Szkoła" całościowym podejściem do cyfryzacji polskich szkół. Podejście obejmuje jako równorzędne cele: zadania infrastrukturalne (w tym rozwój sieci i wyposażenie placówek oświatowych w sprzęt cyfrowy) oraz zadania modernizujące proces kształcenia i wychowania (w tym rozwój cyfrowych i interaktywnych zasobów edukacyjnych i rozwijanie cyfrowych kompetencji uczniów i nauczycieli). Takie podejście jest rekomendowane zarówno przez Strategię Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego i raporty zespołu "Polska cyfrowa", jak i konsultowaną obecnie Długookresową Strategię Rozwoju Kraju.

KOED i jej eksperci deklarują chęć pomocy w analizach, planowaniu działań i realizacji programu. Równocześnie w przedłożonych do konsultacji dokumentach dostrzegamy braki i problemy, które mogą utrudnić realizację programu lub osłabić jego efekty. W naszej opinii

Sekretariat Koalicji Otwartej Edukacji prowadzi
Fundacja Nowoczesna Polska
Koalicja Otwartej Edukacji
Marszałkowska 84/92 lok. 125
tel./fax +48 22 621 30 17 <http://koed.org.pl>

dokumenty te nie wdrażają w pełni zasady otwartości, która w trakcie prac nad programem "Cyfrowa szkoła" została przyjęta jako zasada podstawowa. Program nie w pełni odzwierciedla też przyjętą ogólną zasadę dotyczącą całościowego patrzenia na reformę edukacji z pomocą TIK, opartą na czterech wymienionych powyżej filarach.

Jako Koalicja Otwartej Edukacji, pragniemy zwrócić uwagę na 5 głównych obszarów:

1) Otwarte zasady licencjonowania zasobów

Wszelkie zasoby edukacyjne tworzone w ramach programu powinny mieć charakter otwarty, przez co rozumiemy ich dostępność na jednej z wolnych licencji, zapewniających możliwość dowolnego wykorzystywania utworu lub bazy danych, do celów komercyjnych i niekomercyjnych, tworzenia i rozpowszechniania kopii utworu lub bazy danych, w całości lub we fragmentach, oraz wprowadzania zmian i rozpowszechniania utworów zależnych. Rekomendujemy w szczególności, w przypadku treści licencję Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 (lub wersję późniejszą), a w przypadku oprogramowania, tworzone materiały winny być udostępniane na licencji z rodziny GPL v.2 (lub późniejszej). Takie sposoby licencjonowania zapewnią nieskrępowany dostęp i możliwość wykorzystania wszelkich zasobów będących przedmiotem prawa autorskiego, powstałych w ramach tego programu.

Zasada pełnej otwartości powinna obowiązywać w odniesieniu do wszelkich zasobów edukacyjnych, których powstanie będzie finansowane z programu "Cyfrowa szkoła" oraz wymienionego jako część projektu programu systemowego "Scholaris", a także w odniesieniu do e-podręczników, które w założeniu mają być finansowane z nowego programu systemowego Priorytetu III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

2) Technologiczna dostępność zasobów

Bardzo często, w dotychczasowych praktykach, zasoby tworzone dla potrzeb edukacji nie były w pełni dostępne dla każdego zainteresowanego, głównie przez użycie formatów danych niezgodnych z otwartymi standardami. Pragniemy zwrócić uwagę, że dla umożliwienia swobodnej wymiany informacji należy wymagać od twórców zasobów edukacyjnych tworzenia ich w

formatach zgodnych z otwartymi standardami, co przekłada się na zwiększenie dostępności, a w dalszej perspektywie na zwiększenie konkurencyjności tych rozwiązań. Należy również zagwarantować faktyczną dostępność wszelkich zasobów i/lub kodu, poprzez udostępnienie ich na platformie Scholaris lub analogicznym repozytorium.

W naszym rozumieniu otwarty standard to taki, jaki znajduje się w definicji opublikowanej w 2004 roku przez Komisję Europejską i który musi spełniać cztery warunki łącznie:

- (1) jest przyjęty i zarządzany przez niedochodową organizację, a jego rozwój odbywa się w drodze otwartego procesu podejmowania decyzji (konsensusu, większości głosów, itp.), w którym mogą uczestniczyć wszyscy zainteresowani;
- (2) jest opublikowany, a jego specyfikacja jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych bezpłatnie lub po kosztach sporządzenia kopii oraz możliwa dla wszystkich do kopiowania, dystrybuowania i używania również bezpłatnie lub po kosztach operacyjnych;
- (3) wszelkie związane z nim prawa autorskie, patenty i inna własność przemysłowa są nieodwołalnie udostępnione bez opłat;
- (4) nie ma żadnych ograniczeń w jego wykorzystaniu.

3) Dostępność materiałów i technologii dla osób niepełnosprawnych

W celu zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych, materiały i technologie używane w ramach programu Cyfrowa Szkoła, winny spełniać wymagania WCAG2.0 na poziomie AA.

4) Rola i sposób modernizacji portalu Scholaris

Portal Scholaris, jako kluczowe narzędzie służące udostępnianiu treści w ramach programu "Cyfrowa szkoła" spełniać powinien wytyczne dotyczące licencjonowania materiałów (pkt. 1. powyżej), dostępności technologicznej (pkt. 2 powyżej) oraz dostępności dla osób niepełnosprawnych (pkt. 3 powyżej); ponadto sam portal zrealizowany powinien być w technologiach spełniających definicje wolnego oprogramowania oraz neutralności technologicznej.

W celu zapewnienia tej zgodności niezbędna jest modernizacja nie tylko samego oprogramowania, ale również regulaminu portalu Scholaris, ze szczególnym uwzględnieniem par.

14 tegoż regulaminu.

Zmodernizowany portal Scholaris winien też udostępniać API do przeszukiwania, zarządzania, pobierania i korzystania z udostępnianych w nim materiałów, umożliwiające maszynowy dostęp do tychże.

5) Funkcjonalność szkoły cyfrowej

Należy zauważyć, że w punkcie VI., ppkt. 2. "Funkcjonalności szkoły cyfrowej" wskazuje się w Projekcie warunki szkół, które posiadają odpowiednio, co najmniej, jeden albo dwa zestawy mobilnych komputerów. Koalicja wskazuje, że istnieje konieczność edukacji uczniów na wszystkich etapach kształcenia tak, aby przygotować przyszłych absolwentów do spełnienia wymogów rynku pracy i sprawić, by wzmacniając kompetencje kluczowe dla gospodarki kraju, częściej wybierali kierunki informatyczno-techniczne. Dlatego też należy uwzględnić, że sprzęt komputerowy w szkołach powinien mieć preinstalowane równoległe co najmniej dwa systemy operacyjne, w tym przynajmniej jeden oparty na wolnym i otwartym oprogramowaniu. Takie rozwiązanie przyczyni się do zwiększania kompetencji technicznych uczniów, a w dalszej perspektywie do zwiększenia ich konkurencyjności na rynku pracy.

Dodatkowo jako Koalicja Otwartej Edukacji chcemy odnieść się do obszarów zdefiniowanych w projekcie rozporządzenia - jako doprecyzowanie powyższych uwag.

Obszar "e-uczeń"

Jak czytamy w opisie tego obszaru "*zapewnienie uczniom, w szczególności zagrożonych cyfrowym wykluczeniem, dostępu do nowoczesnych pomocy dydaktycznych*", Ministerstwo słusznie zauważa kluczowy problem dostępności pomocy dydaktycznych.

Niejako z definicji realizacja tego kluczowego postulatu **będzie możliwa wyłącznie** w sytuacji wykorzystania w programie pomocy dydaktycznych opartych na wolnych licencjach oraz otwartych standardach technologicznych. Uważamy, że w takiej sytuacji regulamin powinien jednoznacznie nakazywać udostępnianie utworów dydaktycznych powstających w ramach programu na wolnych licencjach i za pomocą otwartych standardów.

Tworzenie i wykorzystywanie w programie materiałów dostępnych pod pełną ochroną prawną-autorską lub na licencjach niezgodnych z definicją wolnej licencji (np. ograniczających swobodne korzystanie wyłącznie do użytku niekomercyjnego, dla celów edukacyjnych itp.) uniemożliwi obniżanie barier ekonomicznych w dostępie do tych zasobów oraz będzie utrudniać ich wykorzystywanie w legalny sposób poza salami lekcyjnymi i w sieci. Zasoby tworzone w ramach programu *Cyfrowa Szkoła*, jako finansowane z publicznych środków i do użycia w edukacji, winny być licencjonowane w możliwie najbardziej otwarty sposób, dostępne dla wszystkich, w dowolnym miejscu i czasie, w tym z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych.

Stosowanie zamkniętego oprogramowania stworzy barierę nie do pokonania właśnie dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, bowiem zazwyczaj zagrożenie to jest zagrożeniem współistniejącym lub uzupełnia wykluczenie społeczne. Jest to również problem dostępności dla osób niepełnosprawnych. Celem jej zapewnienia, strony internetowe (m.in. portal Scholaris) oraz materiały elektroniczne (jak e-podręczniki) powinny spełniać przynajmniej wymagania WCAG 2.0 na poziomie AA, co również sugeruje skorzystanie z wolnego oprogramowania i otwartych standardów.

Wreszcie wymienione w projekcie "narzędzia rozszerzające warsztat pracy nauczycieli", o ile będą miały postać oprogramowania, powinny być licencjonowane zgodnie z pkt. 1 naszych uwag i udostępnione do swobodnego wykorzystania. Zapewni to maksymalnie szerokie wykorzystanie tych narzędzi w ramach systemu oświaty.

Obszar: e-zasoby edukacyjne i e-podręczniki

Pragniemy zaznaczyć, że w przedstawionych do konsultacji materiałach brak informacji o wartości środków, które zostaną przeznaczone, w ramach projektu systemowego "Scholaris" i planowanego nowego projektu systemowego, na tworzenie lub pozyskiwanie zasobów edukacyjnych. Taka informacja jest niezbędna dla określenia całkowitego kształtu projektu i proporcji między czterema jego elementami. Zdaniem Koalicji utworzenie odpowiednich zasobów edukacyjnych, jako kluczowy element programu "Cyfrowa szkoła", powinno być finansowane na poziomie nie niższym niż 20% całkowitych wydatków w ramach programu (ze wszystkich

wymienionych w programie źródeł finansowania, w tym obecnych i planowanych projektach systemowych).

Bardzo nas cieszy pojawienie się możliwości wydawania i dopuszczania do obrotu podręczników w wersjach elektronicznych. Takie rozwiązanie może znacząco ułatwić edukację uczniów niepełnosprawnych, szczególnie niewidomych. Dotychczasowy system polegający na przetwarzaniu i adaptowaniu papierowych podręczników się nie sprawdza, a wersje elektroniczne mogą w znacznym stopniu rozwiązać ten problem.

Aby jednak ten pozytywny proces został uruchomiony muszą zostać spełnione dodatkowe warunki. Przede wszystkim należy zadbać o zastosowanie otwartych licencji oraz otwartych standardów, jak zostało to przedstawione w poprzedniej części naszego stanowiska (pkt. 1. i 2.). Dodatkowo elektroniczne wersje podręczników muszą być zgodne ze standardami publikowania treści internetowych, z których najstosowniejszym jest Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 na poziomie AA. Analogiczne rozwiązanie przyjęto w rozporządzeniu wykonawczym do art. 18 ustawy o informatyzacji podmiotów realizujących zadania publiczne.

Projekt rozporządzenia opublikowany przez MEN w lipcu 2011 r. zawierał niepokojąco brzmiące zapisy, na które także musimy zwrócić uwagę. Określono w nim m.in. niezbędne elementy podręcznika w formie elektronicznej. Pojęcia "instalacja" i "uruchamianie" w tym kontekście mogą sugerować, że jest tu mowa o oprogramowaniu. To zaś z kolei wymusza posiadanie konkretnej platformy uruchomieniowej, najczęściej systemu operacyjnego. Tymczasem podręczniki powinny dawać możliwość używania na dowolnej lub niemal dowolnej platformie uruchomieniowej, uwzględniając możliwość odczytywania ich również w wolnych i otwartych systemach operacyjnych.

Należy także zabezpieczyć się przed sytuacją, gdy cyfrowe zabezpieczenia (DRM) kolidują z oprogramowaniem asystującym. Takie sytuacje mają miejsce stosunkowo często, szczególnie w wypadku publikacji w formacie PDF. Zwracamy uwagę, że w kontekście materiałów edukacyjnych, tworzonych ze środków publicznych w celu wsparcia procesu edukacji, stosowanie takich zabezpieczeń jest kontrproduktywne, i zdecydowanie domagamy się wyraźnego wykluczenia możliwości stosowania takich technologii.

Obszar: e-nauczyciel

Program szkoleniowy zakłada "przeszkolenie i zatrudnienie 40 e-trenerów i 1200 e-moderatorów, którzy będą wspierać szkoły w realizacji zadań z zakresu stosowania TIK w praktyce szkolnej – organizacja sieci współpracy i doskonalenia dla 20 tys. e-koordynatorów z zakresu stosowania TIK w nauczaniu przedmiotów". Zdaniem Koalicji wyznaczone osoby muszą w ramach szkoleń uzyskać wiedzę w zakresie korzystania z otwartych modeli licencjonowania oraz założeń modelu otwartych zasobów edukacyjnych, oraz posługiwania się otwartym oprogramowaniem, potwierdzone certyfikatem minimum LPI Exam 101 lub równoważnym.

Zajęcia w takim przypadku mogłyby odbywać się w systemie warsztatowym, w którym uczniowie współuczestniczą w tworzeniu systemu, jednocześnie nabywając nowe umiejętności. Oszczędności w zakresie środków pieniężnych z tytułu wykorzystywania wolnego oprogramowania spowodowałyby możliwość zwiększenia ilości godzin dydaktycznych lub możliwości zakupu komputera lepszej klasy.

Obszar: Lista pomocy dydaktycznych

Chcielibyśmy zwrócić uwagę na pewne dodatkowe stwierdzenia pojawiające się w Załączniku do Uchwały:

- *kontroler będący elementem szkolnej sieci bezprzewodowej* - konieczne jest dokładniejsze opisanie, jakie funkcje powinno spełniać to urządzenie, gdyż ten opis jest niejednoznaczny i może prowadzić do błędnych lub niepotrzebnych wydatków.
- *zapewniają poprawną współpracę komputerów z wybranym przez szkołę systemem operacyjnym* - na kim ma ciążyć obowiązek udowodnienia owej "poprawności" oraz co ustawodawca rozumie pod pojęciem "poprawności"? Należy unikać sytuacji, w której owa "poprawność" rozumiana jest jako dostarczenie sterowników do systemu operacyjnego, jako że w przypadku wielu urządzeń (jak. np. projektory/wizualizery) w ogóle nie ma ani mowy, ani potrzeby używania dodatkowych sterowników.
- *posiadają okres gwarancji udzielonej przez dostawcę nie krótszy niż 3 lata (w przypadku tablic interaktywnych i projektorów krótkoogniskowych – nie krótszy niż 5 lat)* - zwracamy uwagę, że zapisy gwarancji 5-letniej mogą powodować wykluczenie wielu oferentów, gdyż

okres tak długi nie jest standardem wśród dostawców sprzętu w dzisiejszych czasach. Proponujemy pozostawić w tym zapisie jedynie okres 3 lat.

O Koalicji Otwartej Edukacji

Koalicja Otwartej Edukacji jest porozumieniem organizacji pozarządowych i instytucji działających w obszarze edukacji, nauki i kultury. Celem jej działania jest budowanie, promocja i aktywizm na rzecz otwartych zasobów edukacyjnych rozumianych jako materiały, które są udostępnione w sposób otwarty i gwarantujący ich odbiorcom wolność wykorzystywania i odtwarzania utworu, wolność poznawania dzieła oraz stosowania zawartych w nim informacji, wolność redystrybucji i wolność dystrybucji dzieł pochodnych.

Koalicja jest grupą odpowiedzialną za kształtowanie i promowanie otwartej edukacji w Polsce. Organizuje różnorodne konferencje, seminaria i warsztaty, które mają na celu wzmocnienie współpracy pomiędzy organizacjami zaangażowanymi w otwarte projekty i tworzenie otwartych treści edukacyjnych. Warto zaznaczyć, że Koalicja działa także aktywnie na szczeblu rządowym, gdzie podejmuje szereg działań w kierunku uświadomienia i przekonania władz, że wspieranie otwartej edukacji i otwartych zasobów jest naszą wspólną korzyścią.

Koalicja Otwartej Edukacji została założona przez 4 instytucje reprezentujące edukację i naukę:

- Fundację Nowoczesna Polska;
- Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW;
- Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich; oraz
- Stowarzyszenie Wikimedia Polska.

Z każdym rokiem do Koalicji przystępują kolejne instytucje i organizacje. Aktualna lista koalicjantów:

- Fundację Nowoczesna Polska;
- Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW;
- Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich;
- Stowarzyszenie Wikimedia Polska.
- Fundacja Instytutu Rozwoju Regionalnego,

- Stowarzyszenie EBIB,
- Centrum Edukacji Obywatelskiej,
- Fundacja Nowe Media,
- Fundacja Orange,
- Centrum Cyfrowe Projekt: Polska,
- Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie
- Fundacja Wolnego i Otwartego Oprogramowania
- Fundacja Liternet
- Collegium Artium
- Stowarzyszenie OpenStreetMap Polska

Dokumenty, do których odnoszą się zawarte w Stanowisku uwagi:

- projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) „Cyfrowa szkoła”
- projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie warunków, form i trybu realizacji przedsięwzięcia, dotyczącego rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania TIK.

Dokumenty są dostępne na stronie MEN:

http://men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2706%3Acyfrowa-szkoła&catid=97%3Akształcenie-i-kadra-edukacja-informatyczna-i-medialna-default&Itemid=134

Z poważaniem,

Bożena Bednarek-Michalska

przewodnicząca prezydium Koalicji Otwartej Edukacji